

SLOVENSKE NOVINE.

Odgovorni Vrednik: Profesor Valentin Koušek.

Slovenske novine pridejo vsaki četrtek na svetlo: cena za četrtertinko leta 1 gold. 1 po pošti 1 gold. 10 kr. 22.
Za plačila se tudi oznanila razglasijo.

Trečaj II.

V Celji 11. rožnika 1849.

Let 24.

POVRČNO NAZ NARUČILO

SLOVENSKE NOVIN.

Še eden mesec, in preteklo bo leto, kar so Slovenske Novine izhajati začele. V temu letu smo mnogo veselih pa skoro še več britkih in žalostnih zgodb doživeli, ktere razmaniti je bil namen naših Novin; kar so tad svetlo storilo, an koljko je to po najljubih pomočnikih, na ktere se Slovenske Novine podpirajo, mogoče bilo.

Vreme je hudo, vojska v zahodnih deželah še ni popolnoma vgnana; gunt v izhodu, kterga smo že potlačenega mislili, se je pred nekimi mesenci sopot s strahno močjo razvijati začel; — ta kervavi punt popolnoma potreti, se zdaj giblje naše in Ruske armade od vseh strani. Nemci vrnaj mej našega cesarstva so se tad v neklih krajih od šuntarjev zapeljati dali, torej se moramo tad tje pazljivo ozirati, ker nam od onod tad nevarnosti žugajo. V resnici žalostni čas! Pa vendar nas dve reči tolažijo: Prvič smo tolaži, da živimo v naši deželi sladke sade mira, kterga bomo z božjo pomočjo še tad za naprej tako dolgo ohranili, dokler se bomo kakor dosedaj šuntarjev varovali, in jim ne bomo poslaha dajali. Le tisti narodi, kteri so šuntarje poslušali, so v nesrečo tako globoko zabredli, da zdaj, svoje nespamet spoznavši, se niso ozirajo na pomoči. — Kar drugič naše serce razveseli je, da so naši dragi mladeni povsodi junaško vojskujejo zapovzračnike, in da so nar lepše cvetlice v venca, kterga so spletli nepriznanihoma naršala Radecky zamgo na Laskin, na Slovenskim zrasle.

Ker je pa vsakemu pravemu Slovencu klo nar vedeti, kaj se po svetu godi, kote nave postave izhajajo, kako se naši mladeni vbojih obnašajo, in ktere nevarnosti nam žugajo; torej smo sklenili Slovenske Novine tad še naprej tako kot dosedaj izhajati.

Da bo pa za vsakega lajše na te Navine naročiti, smo ceno ponikali, in acer tako, da se za celoletno naročilo plača

			5 fl. 22 kr. srebra.
za polletno	"	po pošti	3 " — "
za četrtertinko leta	"	po pošti	1 " 30 kr. "
"	"	"	2 " — "
"	"	po pošti	— 22 kr. "
"	"	"	1 fl. — "

Denar za naročilo prijema g. J. K. Jeretin, založnik Slovenskih Novin in outiskar v Celji.

Prod ko se klo naroči, ljubše nam bo. Torej prosimo da se že ta mesec predplačila poslejo.

V Celji 7. rožnika 1849.

Moje drago.

V moji dnuvini
Pred hišoj stalo je,
Drevó zeleno, senéno,
Ki bilo mi je vse.

Boj zvestiga prijala
Za me na sveti mi;
Delilo je žalostno
In srečno moje dni.

Na drevu sedaj visel
Vse srečo moje je,
Pa zdavnej že vsakóde,
No njega rožice.

Alj vse me je izdalo,
Prjatelj, ljubica;
In vse me zapustilo;
Za me ni sreča bli. —

Le kmojima drevemu
Sin bežal spet nazaj,
V njega seneci najlo
Je serce mir dandaj.

To drevo sim tak ljubil,
Ker bilo mi je vse,
Posekano zdaj — moje
Ž njim zadno drago je.

Fanny Hausmann.

**Vantje! učite se vsiga dobriga —
posebno pa brati ino pisati, kakor
tudi kersanskliga nauka.**

Glejte! kako lepo ino veselo de je, če kdo iz daljših krajev svojim starišem ino znancem v tako lepim — kersanskim duhu pisati zamore, kakor moja nekdanja učenca Joža Kamnik (že frajtar — —) ino Miha Ščunjak v spodaj sledočih pismah svojim iz L.škiga piseta^{o)}. Nikóda je, de so je tisto pismo zgabilo, v kterim je Jož Kamnik mesca Malitiravná t. l. (iz Piacence) velike litve pri Mortari ino Novari neizrečeno ginéce popisal ino svojiga junáckiga duha pokazal. Na to le besede se vedno splohna: ... „In pri Novari smo jih [sovražniké] tako zagnali, de Lahi nikdar pozabili ne bojo kakšni smo cesarski žolnirji.“ Tote besede so živo znamenje praviga soldáckiga duha.

Jož Kamnik se je pri meni — že precej odraslen — v kratkim času — tako nauháma dobro brati ino nekoliko pisati naučil, de njegovi stariši niso od tega nič preje vedeli, ko je že neko nedelo sveti evanjel družini [dona] — kot kaki pridigar — predčrtati jet Jož Kamnik je skoraj narvéčiga takajnega kneta sin. Ko je že v soldásko odbran bil, me je vprašal: njí bi se pri soldatih še kaj več naučiti zamogel; ino

ko sim mu rekel, de so pri soldatih tudi Šolci: je rekel: „Jaz bom začetj v Šolo hodil.“ In to je menú tudi storil: ker je že sedaj frajtar. — — Oba (Jož Kamnik ino Miha Ščunjak) sta bila pri meni prav jekim učencem; — posebno pa sta mi v kersanskima nauka takšne odgovore dajala, da čeršnih morehít mnogoteri bogoslovce — v čestni Šoli svojiga profesorja dati ne von (17). Več mojih učencov je sedaj na Laskim ino tudi na Vogerskim; pa nobeden ni uti tako pri sercu, kakor sta mi tota dva.

Torej prosim, nej častito vredništvo iz zravno položenih starih pisem, kar je posebno ginéčiga [in tudi kar je podpisana] po Slovenskim blagovoljno razglasi. — Le take reči slovenski knet vedeti želi. In to tudi Slovence posebno veselí: pa tudi njih serca omeči. — —

Pa tudi prosim, nej mi častito vredništvo v kratkim času tote pisma nazaj pošle, ker so tistim, ki so jih na pošti prijeli, — ljube in drage.

Na Selah I. Rožnika 1849.

Anton Lipoveck,
Fajmoister.

Dopis iz Dolčenskiga.

Slavno vredništvo!

Putajoč me je zlo razveselilo, de sim v Zaveu na rotovski čerai (oznamilski) deskí slovenski škálie zaupnikov in dolčnikov po nekim mertvim videl. Zato sim tako prost Vas, gospod vrednik! oblika (Normdar) poslati, de jo izvolite v vaše novine vzeti, ktera zdaj sledi.

„Škálie (Škálki)“

„zaupnikov [Ginabiger] ino dolčnikov [Schuldner] po J. J. Od opravljajoče gosposke [Abhandlungs - Instanz] J. bojo vsi tisti, kateri per premoženju mertviga ali rajniga J. J. dželoval iz okelece J. fare J. komisije J. pod kakorsima kolj lucerna kaj iskati inajo, kakor tudi tisti, kteri so njemu kaj došli, poklični, naj svoje dolge 9. rožnika t. l. xpntaj ob té uri v omláni pisarnici pri odličnem razbilo (Verlass - abhandlung) gotovo na znanje dajo in dokážejo, de ne, se bo premoženje brez oziara pravim lastniké izročilo, dolžnik pa po potu pravice terjali. Opravljajoča gosposka J. 25. malitiravná 1849.“

Na razglasi, kteriga sim v Zavei bral, je bil podpisan blagorodni gospod Govedic, terški opravnik [Inkassó].

Hvala njemu, de so je že od našiga svetligna cesarja, Frána Josifa, naravno narodna dane pravice postleli — kmeti, kteri so poprej nemško oznamila dželó gledali, so temu gospodu prav hvaležni, de sinj slovenske brati zamorejo. V.

Čestitá učencost!

(Po zori danari.)

Naj slavnější vladari so učencost vojudar visoko cenili ino se nati v njini pečati.

^{o)} Za prijazni dopis se zahvalimo, ker pa listi tih večih vojakov nič posebnega in novega ne zapopadejo, ki so od mesca listopada in provenca, tatej jih ne bomo bravece podelili Vrd.

Njilov dvor je bil svetlo sbrališče naj imenitnejših umetnikov ino učenih po glasu. Alj to ni kaj posebnega, da so vladarji, kateri so izrejeni bili med izobražencimi, omikanimi narodi, ki so imenitnost umnosti že od mladih nog poznavali, učenosti veliko čast izkazali; marveč se je čuditi, da je človek v pastirski kočji rajen ino med le malo izobraženim narodom izrejen, samo s svojim bistriim umom visoko čeno učenosti spoznal ino nje spoštoval. Taj je bil Karagjorgje, t.j. čerai Jari, knez od Srbije, katero je od kervoločnih Turkov oslobodil. V narodnem domu, kjer je deržavni svet svoje sednice imel, so bilo tri hiše razrejene za stanovaje modrega Dositeja. Vsakokrat, kadar je Karagjorgje v svet prišel alj samo mimo šel, je pohodil (objiskal) Dositeja. Gospodar se je priklanjaj modroznanen, ino taj je omega obožaval. Oba dva sta imela velike zaslube za serbski narod, jeden je bil oče deržavnega života, drugi oče serbske izobraženosti. Slava, Slava jima na veke!

Karagjorgje pa nije samo Dositeja zavoljo njegove učenosti tak visoko cenil, znano je, da je on učiteljem v obče tako plačo dajal, kakor svojim prvim učitelikom.

Oa je mnogokrat prišel v narodno učilišče, katero je on vpeljal, Dositej pak vredil. Tu je on krepko spodbadal učeco se mladež, da se marljivo poprima uka mnogoverstnih, potrebnih vednosti, ker joj je obetal velike časti „Vilite — je rekel — mi imamo dosta junških desne za obrambo Srbije, alj manjka nam učelih ljudi, kateri bi jo pametno vladali ..... da bi mi znali svojo deželo tak kak vojsko vladati, boljše bi z nami stalo. Učite se tedaj vi, kateri ste naša nača boljše prihodnosti, vbojajte ino spoštujte svoje učitelje, jax jih visoko cenite — učitelj ino vojvoda sta pred menoj jednaka. Gorje pa sistema, kateroga učitelji meni znotaj zavoljo napačnega zadržanja.“ — Na oihoda je učitelj vsakokrat kak zlat nevidice v roko vtisnil.

Ja tega se vidi, da je celo hrabri Karagjorgje poleg ostre sablje v junškoj desnici visoko cenil učenosti za vznavanje notrajnih ino znanjih zadev deržave. Kdo pak bi pri nas o potrebnosti učenosti dvomil? — Slovenska mladež! poprimi se tedaj čvrsto uka mnogoterih znanosti, da postaneš vredna stopiti pred svetlo lice slarodobitne matere Slovenije.

Umetjénost med Slovenci sploh in prenišljevanje zasiran njé.

(Dolge.)

e) Ravno tako gerda navada tabak pitli. Tode kdo more proti dereči reki plavati iz navade je potreba postala, kteri se zamore ravno tako zadostiti, kakor želodec, kater je prazen. Navada ima želozno srajeno? Pa pregovor siva siljter veči veljavnosti, kakor ravno pri tabakarjih. Ne rečemo ravno, de jih tabak toliko in toliko pomori; gotovo je pa, de marsikdo zgodej

v jamo cepne, ki se je s svojo pipico isbjeval. Če pa tabak ne umori naravnost, je vsuder se nekaj družija, česar moramo takoj opomniti, in kar je že marsikomu žalostno in gresko smert urokovalo.

Navada je Slovencov, posebno na Krajskim, v vsaki okoljnosti, pri vsakih čela tabak pitati in žubiti, in sicer iz silno kratkih cevč, po kterih vročina iz pojice vata in na žablje gre. Razum tega so te cevke silno drobne, tako de mora kdo terlate zobe imeti, če jo hoče med njimi deržati. Stiskati je mora dobro s zobmi in z žablji. In to mora toliko močnejše delati, kolikor bolj je v delo zamišljen. S tem si zobe skerla, žvečiti ne more več dovolj, nežvečeno jedi pridejo v želodec, ta jih ne more prečuvati in — boleznin je to, ki dostikrat v smerti svoj konec ima. Na drugi strani so take cevke škodljive žabljen. Ti se otiskajo, očenjajo, s tabakom napojena skleča silna pride na očenjano mesto, poče in poče, nevedni človek si ne pomaga in kmalo je — rak na žablju. Kako strašna boleznin je to, zamore samo tisti zapoznati, ki je priložnost imel, več tako nesrečnih ljudi viditi. Res je, de se da rak z nožem odpraviti, če ni zamujeno; gorje pa, če je prepozno! Lakote smert je gotova. In uteli prigradkov ne štejemo malo v letu na Slovenskim.

d) Živež, posoda za jedila in kuhinjsko orodje. Krmna in živež Slovincov sta sploh prosta, prav prosta, in zavoljo tega zdravju timj menj škodljiva, kolikor več imajo druge razvijeni štakeljedi nad njima kaj grajati. Pa dostikrat leži vunder ali iz skoposti ali pa nemarnosti kal marsikter boleznin in smerti v hrani. Skopost z zanikernostjo, kakor tudi lakomnost s nezadržnostjo zedinjena posodi marsikteriga na par. Se večkrat se pa to zgodi no kuhinjskima orodju. Sužnost je mati in varh zdravja, in ravno to pogrešamo tako dostikrat v slovenskii kuhinjah. Ni de bi moglo biti vse kuhinjsko orodje, kakorimo se viči v postojnih imenitnih in bogatih ljudih; tui perstena in lesena posoda se da sraziti in sraziti hraniti. Posebno pa ne moramo dešti priporočiti, kuprasto posodo z vso skerbo sužiti, in nabene take posode ne rabiti, če ni dobro pocinjena. Kupro in mesing se navzameta zeleniga strupa, in marsikomu je že nesušnost in nemarnost v tem ozera grob skopala.

e) Letni čas in življenje v njih. Vsaki letni čas ima svojo moč č. človeške nature in prinese več ali menj slovenskim življenju sovražnih okoljnost. Nar več jli prinese zima in leto in prestopi iz teh dveh letnih časov v druge. Prehlajenje po zimni in pregretje poleti pokoplje marsikoga in sicer dostikrat berzeje, kakor bi kdo mislil. In narvečkrat je tega nemarnost z navođenostjo spajena kriva. Pa zima jeveliko obložen omaga, poleti zavre v potoci sušretim trupci kerj mnoge smrtice (Luzen-dungen) napadajo ljudi, in zamujajo in zamujajo jih dekopolje sto in sto vletu, ali pa jih postijo v učelin, te-

žavnih ne dolgim življenju birati. Pomlad in jesen jih tudi veliko pozorite; v posnadi vnetice, v jeseni pa nezrel živec, ali de boljše rečeta, lakomnost in samogoltnost. Griža iz neskerbnosti staršev pomori mnogo mnogo slovenskih otrok.

f) Premalo zdravnikov in ranocelnikov in preslabo njih plačilo na Slovenskem. Res je, da slovenski kmet več kake neumnosti babi ali kakimuh goljufimuh naznaču zanja, kakor sčunimuh in skušenimuh zdravnikuh, pa žalostno je tudi povedati, da pride na Krajskim po naravnim prerajanju na 8000 duš en zdravnik (dohtar) in na 6000 en ranocelnik (padar)! V kakosni razmeri stoji bolniki k pomoči v njih takaj? Vnikakoršni skoraj, moramo odgovoriti in kolikor je še razmere, bo še ta vsa zgnila, ako bri novi napravi ostanemo, da v vašh slovenskih deželah brez učelisa za zdravilstvo ostanemo, in če ga prav zopet dobimo, če se pa ne bo gledalo, kdo in s kakosnimi vednosnimi pride kdo v učelisa. Vsake ameti v učelisa za ranocelstvo jemati, gotovo ni bilo prava pot za množenje narodniga blaga doslej in tudi ne bo, ako pri tem starim kopitu ostanemo! Rekli smo gori, da pride 8000 duš na eniga zdravnika in 6000 na eniga ranocelnika! Primeri nej so (česar nej nas Bog obvarjot!), da pridejo hude, kužne bolezni med narod, kje bodo Slovenci pomoči iskali! V starih vrazilah, ki že tako toliko darov pošrejo? Pri konjalkah in mazačih? Tako jih pogine v letu sto in sto Slovencev v bolezni brez pomoči, če jih ravno nenaravnost ne pokopajo, ker nimajo pomoči v silii! (Dalje sledi.) (Pr. Slovenc.)

Nemške dežele.

Iz nemškiga zbora v Frankobrodu je tolko poslancev odšlo, da jih je zadnič samo okoli 100 še vkup sedelo, kteri so tedaj sklenili, — Frankobrod zapustiti, ino v Stuttgarta svoj zbor imeti.

Na Badeskim, kjer je že neki časa republika — se slabo godi. Predstojniki tajiste zapravijo vse državne denarje, ino potepahu vseh krajov vkup spravljajo, da bi republiko zamogli okovariti. Veliko republikanskih dobrovolcev s Badeskim dragonerjam združenih je per Heppenheima z Heskim vojakom v boj stopilo, kteri je za dobrovolce hudi konec vzel. Silno veliko jih je na bojisa obležalo — drugi so po vseh straneh odbežali, ino Hesi so premaganci ostali. Zolaj nek 100000 Prusov marsira na porinske nemške dežele, tam republika zatreti. — Samo Prusi zolaj zamorejo Nemško spohejiti, zatorej pa tudi mislijo zamaprej vsu nemške dežele pod svoj klobuk spraviti — pa menda se ne bo dalo!

Vojska na Danskim je spet prečehala. — Nemci bodo svoje vojske iz Jutlanda domu pelali — Danci pa bodo vzete nemške barke nazaj dali. Zadržga ostane pri poprejšim, dokler se mir ne vpejga.

Laška vojska.

Vendar so naši tak srečni bili, terdajava Malgera, ktera je ključ v Benetke, dobili. Tak dobro so naši strelali, da so sovražnikam topove ino zidovje — čisto razbili ino več smodniških hran (pulverura) vneljali, kteri so v zrak strelali. Tako so sovražniki vidili, da se ne morejo več v Malgeri držati — ino so to zapustili — naši pa je posedli ino arno cesarske handere na viši krajje vbleli. Benetke so že nekaj naših kroglih pokusile — na večih krajjih je začelo goriti, ino 4. dan t. m. smo zvedli — da so že Benetčani začeli s našimi se pogodovati.

General d'Aspre se je na Toskanškim junsško nosil, ino vso deželo je že zmiril. — Tudi na Rimskim je naša armada povsed premagala, kjer se je perkazala. Ankona — mursko mesto, — so po zadnih pisnah naši bombardirali, ino naša pomorska armada je tudi jim pomagala na murski strani. — Okolj Rima Francosi lezijo — ino nobeden ne ve, kaj tak dolgo delajo, da ga ne primejo.

Napolitani kteri so tudi proti Rimu šli, so se v svojo deželo nazaj podšli, ker se vede — njl so Francosi prišli Rim premagati — alj mu pomagati. —

Ogerska vojska.

Iz spodniga Ogerskiga, kjer se Jelnič in Serbi z Madjarom bjejo, se zmiram kaj veseliga sliši, akoravno nič prav važnega. Pa v srednim ogerskim — v Budi je bila žalostnica se prigodila. Naša armada je naruč slavnj Veliden, kakor hitro je viši komandant čez njo postal, da Presburga nazaj pelal — drugič hi je bili Ogeri zajeli. — Samo v Budi je ustalo 6000 vobolcev, kterih komandant je bil general Henci. Zogaj — madjarški general je prišel s 20000 vojakim in ja od Hencia tiral, naj se na vda. Pa Henci ni je rekel, dokler imo dovolj svinec in smodnika se bo branil da mude kaple kervi. Ino res — trkrat so Madjari se sravnjo zaleteli, Buda vnet — ino trkrat so bili nazaj angunati. — Potem so na spolkopali en del mretih zogaj — ino naš smodnika naseli — ga vžgali — ino tako je neki del zogaj v zrak strelal. Kakor hitro se to zgodil — so sovražniki na občerni krajju v Budo gromeli, — akoravno so jih naši topovi nenaravnno veliko pokliti, ker so naši na odprti kraj križam strelali. — Zolaj so Madjari ino naši, vojak z vojakom se junsško bili — nobeden se ni hotel udati — dokler ni padel. Henci je tri suertne rane dobil, in umrel da zolaj kaple kervi vnet svojemu Cesarju.

Pravjo, da bi sovražniki ne bili še nič hitro premagali bili slavimuh Hencia, ako bi ne bilo nekaj sjejavimuh naših vojakov njega izdalo.